

کتابخانه ملی کودکان و نوجوانان

در گفت و گو با مصطفی رحماندوست

نگار پدرام

سالنی بزرگ و دو طبقه با صندلی های کوتاه و رنگارنگ، کتابخانه ای است برای کودکان و نوجوانان که در کتابخانه ملی ایران ساخته شده تا پذیرای بچه های علاقه مند به کتابخوانی باشد. اگر چه بچه ها نمی توانند عضو کتابخانه باشند اما می توانند همراه با والدینشان به کتابخانه بیایند و ساعاتی را با کتاب بگذرانند. اما استفاده از کتاب های این کتابخانه برای کسانی که نمی توانند به کتابخانه بیایند نیز امکانپذیر است. درباره کتابخانه ملی کودکان و نوجوانان با مصطفی رحماندوست مسؤل این بخش گفت و گو کردیم:

کتابخانه ای برای کودکان و نوجوانان در مجموعه بزرگ کتابخانه ملی با چه هدفی تاسیس شده است؟

کتابخانه ای ملی یک کتابخانه ای سمبولیک کودک و نوجوان تهیه کرده است که بخش های مختلفی دارد و با قفسه های باز به راحتی مورد استفاده بچه ها قرار می گیرد. بخش های مختلف کتابخانه و برنامه های جنبی که برای مدارس در نظر گرفته شده این کتابخانه را به عنوان محلی مناسب برای فعالیت های فرهنگی کودکان و نوجوانان معرفی کرده است. از سوی دیگر اگر شخصی برای استفاده از بخش بزرگسال کتابخانه ملی آمده باشد می تواند فرزندش را به کتابخانه ای ملی کودکان و نوجوانان بفرستد. در مجموع بچه ها هم می توانند از کتابخانه ملی استفاده کنند با این تفاوت که ما عضو نمی پذیریم.

چرا؟

چون کتابخانه ملی یک کتابخانه ای پژوهشی است و نباید این ویژگی را از دست بدهد. البته این کتابخانه در مقایسه با سایر کتابخانه ها نمی تواند خیلی مورد استفاده بچه ها باشد، چون مکان آن به مرکز شهر و خیابان های اصلی دور است.

بنابراین این کتابخانه بیشتر مورد استفاده کسانی است که برای استفاده از بخش‌های دیگر کتابخانه همراه فرزندشان مراجعه می‌کنند که در این صورت استفاده از کتابخانه برای این دسته از مراجعه‌کنندگان به کارت عضویت نیاز ندارد.

بنابراین استفاده از بخش کودک و نوجوان کتابخانه‌ی ملی تنها با حضور والدین امکانپذیر است؟

خیر! مدارس هم می‌توانند با هماهنگی قبلی بچه‌ها را به کتابخانه ملی بیاورند و ضمن بازدید و آشنایی با کتابخانه ملی از برنامه‌های دیگر نیز استفاده کنند. ما برای حضور بچه‌ها در این مجموعه برنامه‌هایی چون قصه‌گویی و آشنایی با نویسندگان را در نظر گرفته ایم.

آیا در سایر کشورها نیز کتابخانه‌هایی برای کودکان در کنار کتابخانه‌های ملی وجود دارد؟

در تمام کتابخانه‌های ملی کشورهای مختلف بخشی برای کودکان و نوجوانان وجود دارد اما این کتابخانه‌ها هم به عنوان بخشی نیست که بچه‌ها به آن مراجعه کنند چون این بخش بیشتر برای حفظ میراث و مراجعه اهل پژوهش ساخته شده. بنابراین بچه‌ها معمولاً برای عضویت و گرفتن کتاب به کتابخانه‌های محلی می‌روند.

در حال حاضر کتابخانه ملی کودک و نوجوان چند عنوان کتاب دارد؟

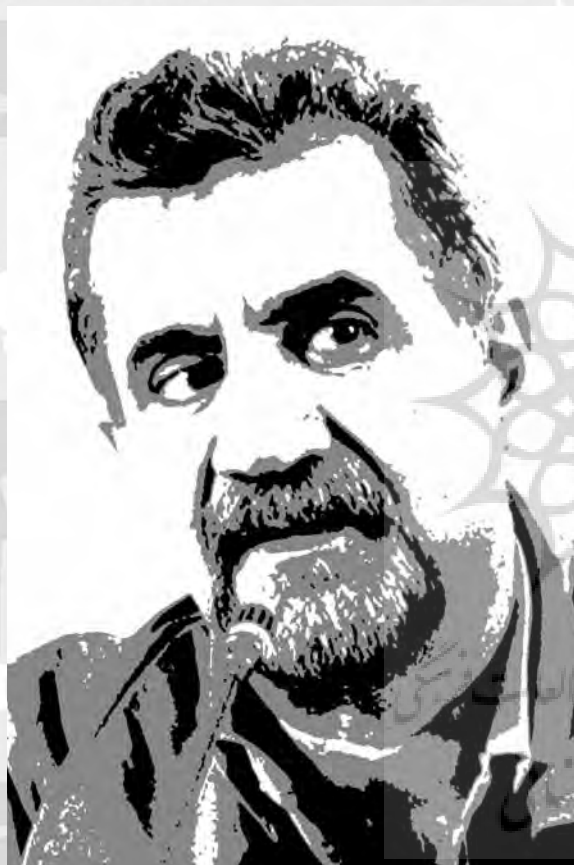
در حال حاضر مشغول ثبت کتاب‌های کودکان و نوجوانان در فهرست کتابخانه هستیم که البته هنوز کامل نشده چون تعداد آنها زیاد است و ثبت آنها به زمان بیشتری نیاز دارد. در حقیقت گردآوری تمام کتاب‌های کودکان و نوجوانان در کتابخانه ملی، تنها یکی از بخش‌های کار ماست. بخش دیگر کار ما جمع‌آوری کتاب‌هایی است که ایرانیان مقیم خارج از کشور به زبان فارسی یا غیر فارسی برای بچه‌ها نوشته‌اند. به نظر من این کتاب‌ها نیز بخشی از میراث ملی ایران است به ویژه آن که در حوزه ادبیات کودکان به موضوع فکری کار نداریم و از این جهت می‌توانیم همه‌ی نوشته‌های نویسندگان ایرانی غیر مقیم را در مجموعه کتابخانه ملی گردآوری کنیم تا ویژگی پژوهشی بودن کتابخانه ملی حفظ شود و روزی با اطمینان بگوییم که همه کتاب‌های نوشته شده برای کودکان در این کتابخانه ثبت شده است.

بنابراین شما کتاب‌های نویسندگان ایرانی که به زبان‌های دیگر ترجمه شده است را هم در این مجموعه گردآوری می‌کنید. درست است؟

بله. این هم یکی از کارهای بخش کودک و نوجوان کتابخانه ملی ایران است. الان در حدود ۱۲۰ عنوان کتاب ایرانی داریم که به زبان‌های دیگر ترجمه شده‌اند. حتی به برخی از نویسندگان و ناشران خبر داده ایم که کتاب شما به زبان ترکمنی، تاجیکی و... منتشر شده و خود نویسنده اطلاع نداشته. همچنین بخش دیگری هم برای کتاب‌های برگزیده داریم که در آن کتاب‌های برگزیده کودک و نوجوان سایر کشورهای گردآوری شده است. البته کتاب‌های پر فروش نیز در این بخش از کتابخانه جمع می‌شود تا در اختیار مترجمان قرار گیرد. الان ما به ۲۶ زبان کتاب داریم که مورد استفاده مترجمان زبان‌های مختلف قرار می‌گیرد.

پس می‌توان گفت که این کتابخانه بیشتر مورد استفاده دست اندرکاران ادبیات کودک و نوجوان است تا خود بچه‌ها؟

خدا حسین ابراهیمی الوند را رحمت کند. او خانه‌ی ترجمه‌ی کودک و نوجوان را تاسیس کرد و همیشه می‌گفت که ما این‌همه کتاب خریدیم تا مترجمان از آنها استفاده کنند و حتی می‌توانند در خانه‌ی ترجمه جلسه‌هایی تشکیل دهند. حال ما هم کتابخانه‌ی ملی کودک و نوجوان را در اختیار نویسندگان و مترجمان کودک و نوجوان گذاشته ایم تا هم جلسه تشکیل دهند و هم از فضای کتابخانه بهره ببرند. اما این سوال در ذهن من هم نقش بست که پس بچه‌ها چطور از کتابخانه استفاده کنند؟ در سفرهایی که به خارج از ایران داشتم متوجه شدم که بچه‌های ایرانی تبار با دو مشکل رو به رو هستند: یکی اینکه کتاب فارسی برای خواندن ندارند و دیگری آنکه زبان فارسی را فراموش کرده‌اند. البته اگر امکانی برای خواندن باشد این

مصطفی رحماندوست

امید هست که زبان فارسی حفظ شود. حال برای اینکه بچه‌های ایرانی خارج از ایران به کتاب‌های فارسی دسترسی داشته باشند و بچه‌های دیگر هم بتوانند از کتاب‌های کتابخانه ملی استفاده کنند، عضویت الکترونیک را برای بچه‌ها در نظر گرفته ایم. یعنی یک کتابخانه دیجیتال درست کردیم که به آسانی مورد استفاده بچه‌ها قرار می‌گیرد. در این سایت حتی تعدادی از کتابها برای بچه‌ها خوانده می‌شود و حتی می‌توانند با این کتابها برای خودشان یک کتابخانه مجازی درست کنند. همچنین این امکان را دارند که از کتابخانه مجازی خودشان به دیگری کتاب قرض بدهند.

آیا با نویسندگان درباره اینکه کتاب‌ها به طور رایگان در اختیار بچه‌ها قرار گیرد به توافق رسیده اید؟

ما متن کتاب‌هایی را در سایت می‌گذاریم که طبق قانون کپی رایت صاحب ندارند یعنی ۳۰ سال از انتشار آنها گذشته یا نویسنده و ناشر موافق انتشار کتاب‌هایشان در سایت بوده اند. چون در سایت بخشی با عنوان اجازه نامه‌ها در نظر گرفته‌ایم و از نویسندگان خواسته‌ایم که در صورت تمایل با خط خودشان این قسمت را پر کنند یا ناشران می‌توانند اجازه‌ی انتشار همه یا تعدادی از کتاب‌هایشان را به کتابخانه ملی بدهند. اگرچه این کار در همه جا مرسوم نیست؛ حتی کتابخانه ای در آمریکا می‌شناسم که ۴۱ عنوان از کتاب‌های من را در کتابخانه دیجیتال خود گذاشته بدون آن که به من اطلاع دهد، اما ما تصمیم گرفتیم که به حقوق مولفان و ناشران در کتابخانه ملی احترام بگذاریم.

در مجموع سایت کتابخانه ملی کودکان و نوجوانان چه بخش‌هایی دارد؟

در این سایت کتاب‌ها بر اساس گروه سنی تقسیم شده و بچه‌ها یا والدینشان می‌توانند با توجه به گروه سنی بچه، کتاب‌هایی را برای مطالعه انتخاب کنند. در بخش راهنمای استفاده از کتابخانه، نحوه‌ی گرفتن کارت عضویت، ایجاد کتابخانه‌ی شخصی و... توضیح داده شده است. قرار این است که متن همه کتاب‌ها هم خوانده شود و هم متن آن در دسترس باشد، در عین حال قابل پرینت گرفتن نباشد که نویسنده‌ها نگران نشوند. همین کتاب‌ها از نظر قالب نیز دسته بندی شده اند. یعنی کتاب‌های شعر، داستان، ترجمه، علمی، رمان و... هر کدام در بخش‌های جداگانه قابل استفاده هستند. بخش دیگری هم به عنوان پدیدآورندگان داریم که در آن نویسندگان، شاعران و مترجمان کودک و نوجوان به قلم خودشان معرفی شده‌اند و یک دست نوشته همراه با امضای آنها نیز در این بخش آمده است. بچه‌ها درباره نویسنده و کتاب‌هایشان نظر بدهند که در دراز مدت این نظرات در مجله الکترونیکی که راه اندازی خواهد شد؛ منتشر می‌شود. بخش با اجازه، کتابخانه شخصی، ایران شناسی، بچه خوانی و... دیگر بخش‌های این سایت است.

خود شما به عنوان نویسنده و شاعر کودکان و نوجوانان، این بخش از کتابخانه ملی را چگونه

می‌بینید؟

مهم این است که پایه‌های این کار بنیان گرفته است. حالا اگر بعد از من مسوولیت را به فرد دیگری بدهند، ممکن است از کار من ایراد بگیرد و بگوید که تو اشتباه کردی اما اگر حتی پایه‌های این کار چیده نشده باشد؛ همه اشتباه کرده‌ایم. البته هنوز کارهای زیادی می‌توان انجام داد. یکی از این کارها راه اندازی مجله الکترونیک برای بچه‌هاست که اگر این کار انجام شود می‌توانیم بگوییم که کار ما در کتابخانه ملی تمام شده است. امکان راه اندازی این مجله وجود دارد و فقط کافست که چندین نفر در اینجا جمع شوند و با انتخاب آثار بچه‌ها و تصویر سازی برای آنها یک مجله الکترونیکی خیلی خوب را ایجاد کنند.

در مجموع ما یک حافظه رقومی داریم که در آن همه کتاب‌های کودکان و نوجوانان گردآوری می‌شود تا در داخل و خارج از ایران قابل استفاده باشد. ما با این کار هم به بچه‌ها فرصت مطالعه کتاب‌هایشان را می‌دهیم و هم حافظه رقومی کتابخانه ملی را تکمیل می‌کنیم. چون در هر صورت ادبیات کودک و نوجوان ما با سالی ۴-۵ هزار عنوان کتاب بخشی از فرهنگ مکتوب کشور ماست که باید ثبت و ضبط شود به ویژه آنکه کتابهای کودکان جنبه مصرفی دارند و اگر ثبت و حفظ نشوند از بین می‌روند. یعنی هدف ما حفظ این فرهنگ مکتوب است اما ما نقبی کودکانه زدیم و کاری کردیم که این مجموعه برای بچه‌ها هم قابل استفاده باشد. یعنی بچه‌ها عضو سایت می‌شوند و در این سایت کتاب می‌خوانند، نقاشی می‌کنند، عکس‌هایشان را می‌گذارند و...

نکته دیگری که دلم می‌خواهد حتما به آن اشاره کنم این است که متاسفانه بعضی از نویسندگان ما فکر می‌کنند اگر کتاب‌هایشان را از طریق این سایت منتشر کنند دیگر کسی آنها را نمی‌خرد. این تصور به نظر من غلط است چون سال‌ها در اروپا درباره این موضوع مطالعه شده و خود من هم در این زمینه مطالعاتی داشتم و در اروپا تحقیقاتی کرده‌ام و دیدم که سیستم دیجیتال به کتاب چاپی ربطی ندارد و هیچ‌گاه تیراژ کتاب‌های چاپی کم نشده. بهترین دلیل خود من هستم که ۷۱ عنوان از کتاب‌هایم را در سایت گذاشته‌ام و می‌دانم که تاثیری در تیراژ کتاب‌هایم ندارد.